

između nemirna uzgona srednjoeur. iluzionizma i razmjerno malih i niskih crkava SZ Hrvatske. Pri tome je pomnim odabiranjem gledišta uspješno spojio velike kompozicije nižih zona, u kojima dominiraju skulptorski riješeni likovi (Lepoglava, Remete pa i Štrigova) s iluzionistički slikanom bogatom arhitekturom koja rjeđe završava kupolama u maniri A. Pozza (Olimje, Purga Lepoglavska), a češće se nad bogatim vijencima (Purga Lepoglavska — svetište, Belec — kapela Sv. Stjepana) ili balustradama (Remete, Kamenica) rastvara prema nebeskom prostranstvu. To mu je uspjelo čak i u Lepoglavi: zatečena je gotička rebra svetišta marmorirao i kroz njih kao kroz rešetku omogućio pogled u Nebo, gdje je smjestio prizor Krunjenja Marijina okružen nizom arhanđela. — Rangerovi su ikonografski programi vrlo složeni i teološki čvrsto utemeljeni, zahvaljujući suradnji s pavlinskim teolozima. Najčešće je cijeli oslikani prostor povezoao zajedničkom idejom, koju je s umetnutim kronogramom gotovo redovito ispisao na vidljivu mjestu. Tu je ideju obrazlagao u odvojenim medaljonima nizom popratnih ilustracija iz Staroga i Novoga zavjeta, prizorima iz klasične mitologije, te dopunjavao simbolima i amblemima, ponekad s latinskim natpisima. U razrješavanju i strukturiranju ikonografskih shema najčešće se koristio izvornim biblijskim tekstovima; izbjegavao je apokrifne zapise ili legende i praznu dekorativnost. Imao je vrlo razvijen smisao za žanr koji je unosio u manje kompozicije (Olimje, Lepoglava, Purga Lepoglavska). Uz to je u slikarstvo kontinentalne Hrvatske unio još nekoliko novina. Tako je već 1731. u kapeli Sv. Ivana na Gorici izveo svoju prvu slikanu oltarnu arhitekturu, što je poslije ponavljao u Purgi Lepoglavskoj i Kamenici; na apsidi te kapele naslikao je istodobno svoj prvi samostalni pejzaž koji je poslužio kao pozadina skulpturi Sv. Ivana Krstitelja. Krajolicima slikanima na karakterističan način ukrasio je niz malih kompozicija (korske klupe, mali jednobojni i obojeni medaljoni u Sv. Ivanu na Gorici, Purgi Lepoglavskoj, Olimju, Remetama, Štrigovi). Slikane oltare, vijence i balustrade, te druga pogodna mjesta na svojim kompozicijama ukrašavao je raskošnim cvjetnim aranžmanima u slikovitim vazama koje su postale svojevršnim »potpisom« pavlinskih slikara općenito. Vrlo je prepoznatljiva skala njegovih boja s profinjenim plavim, žutim i zagasito crvenim tonovima, sa zelenkastim sjenama inkarnata i naglašenim bjelilom bjeloočnica skulptorski riješenih likova izražajnih fizionomija.

U Rangerovu se slikarstvu ne mogu zapaziti izrazitije oscilacije. Iako se četrdesetih godina zapaža određeni pomak prema baroknom ekspresionizmu, a potkraj života klasicizirajuća suzdržanost, rukopis mu je vrlo siguran i određen, a umjetnički domet na razini vrha istodobnoga srednjoeur. baroka. Način razrješavanja unutrašnjosti iluzionističkom arhitekturom, medaljonima i vijencima, tipologiju likova i kolorit R. je prenio skupini svojih suradnika i učenika koji su u tom načinu slikali još nekoliko desetljeća nakon njegove smrti (tzv. pavlinska slikarska škola ili radionica).

LIT.: G. Szabo, Kroz Hrvatsko Zagorje, Zagreb 1939. — M. Mirković, Barokni program Rangerove stropne slike u franjevačkoj crkvi u Varaždinu, Zbornik Gradskog muzeja u Varaždinu, 1975, 5. — Ista, Pokušaj rekonstrukcije ikonološkog programa Rangerovih fresaka u svetištu remetske crkve, Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske, 1986, 12. — Ista, Ivan Ranger i pavlinsko slikarstvo, u katalogu: Kultura pavlina u Hrvatskoj 1244 — 1786, Zagreb 1989. Ma, Mir.

RAKOKRŠĆANSKA UMJETNOST → STAROKRŠĆANSKA UMJETNOST

RANJINA, Nikofor, vojni graditelj (Dubrovnik, XIV. st.); dubrovački plemić. Republika mu je 1319. povjerila projekt i gradnju Minčete, najistaknutije kule dubrovačkih zidina. Kula je bila četverokutne osnove, a sasvim je preinačena u XV. st. prema projektima Michelozza di Bartolomeo i Jurja Dalmatinca. Pretpostavlja se da je R. sagradio i kulu Sv. Jakova.

LIT.: C. Fisković, Prvi poznati dubrovački graditelji, Dubrovnik 1955, str. 69. — L. Beritić, Utvrđenja grada Dubrovnika, Dubrovnik 1955, str. 22. R.

RAPANIĆ, Željko, povjesničar umjetnosti i arheolog (Split, 26. X. 1932). Studirao povijest umjetnosti i povijest na Filozofskome fakultetu u Zagrebu. Doktorirao 1982. temom *Razvitak skulpture u Dalmaciji od 6. do 9. stoljeća*. Od 1958. radi u Arheološkome muzeju u Splitu, gdje je 1971—80. direktor. Od 1987. ravnatelj Zavoda za zaštitu spomenika kulture u Splitu, a od 1993. znanstveni savjetnik u Institutu za arheologiju Republike Hrvatske u Zagrebu — sjedište u Splitu. Bavi se kasnoant. i ranosrednjovj. arheologijom, posebno kamenim spomenicima, natpisima i skulpturom na području Dalmacije. Istraživao na Visu, Solinu, Ostrvici kraj Omiša, Dmišu, Dubrovniku.

BIBL.: Kamena plastika ranog srednjeg vijeka u Arheološkom muzeju u Splitu, VjAHD, 1963, 60; Ranosrednjovjekovni latinski natpisi iz Splita, ibid., 1971, 65—67; Revizija istraživanja i nova interpretacija arhitektonskog kompleksa na Otoku u Solinu, VjAHD,

B. RAŠICA. Kompozicija

1977, 70—71 (s D. Jelovinom); *Prilog proučavanju kontinuiteta naseljenosti u salonitskom ageru u ranom srednjem vijeku*, ibid., 1980, 74; *Majstori-klesari*, u knjizi: Arheološka istraživanja na otocima Cresu i Lošinju, Zagreb 1982; *Dva splitska ranosrednjovjekovna sarkofaga*, Arheološki radovi i rasprave, VIII—IX, Zagreb 1982; *La costa orientale dell' Adriatico nell' alto medioevo*, Considerazioni storico-artistiche, Settimane di studio del Centro italiano di studi sull' alto medioevo, XXX, Spalato 1983; *Predromaničko doba u Dalmaciji*, Split 1987; *Hrvatska u doba kneza Branimira*, u knjizi: *Solunska epizoda europske povijesti*, VjAHD, 1993. B. Čk.

RAPSKI EVANDELISTAR, ulomci iluminiranoga evanđelistara iz XI. st. koji se čuvaju u nadžupnome uredu (riznici) u Rabu. To su ostaci kojima je bio uvezan jedan gradual iz XV. st. i od kojih se nakon skidanja i restauriranja dalo složiti 12 listova, a još je tridesetak ulomaka ostalo slobodno. Pisan je benevolentom. Evanđelja na Božić potpisana su pod koralne neume bez crtovlja. Iluminiran je teratološko-pletternim inicijalima i višebojnim inicijalima »I« u obliku ljudskoga lika na početku pojedinih evanđelja. Očuvano je ukupno 7 likova: Uskrnuli Krist, Pantokrator, Maria Orans, Ivan Krstitelj, Magdalena te apostoli Petar i Andrija. Slikani su živim bojama, a oponašaju monumentalno zidno slikarstvo adriobizantinskoga kruga.

LIT.: A. Badurina, Fragmenti iluminiranog evanđelistara iz kraja XI. st. u Rabu, Peristil, 1965—66, 8—9. A. Bad.

RASINJA, selo Z od Koprivnice. U selu je bio grad Pekrijevi; 1527. opustošio ga K. Frankopan, a razorila ga 1532. vojska Sulejmana II. Od ostataka je obitelj Inkey de Pallin sagradila dvorac u duhu kasnoga historizma. — Župna crkva Sv. Križa jednobrodna je građevina podignuta na gotičkim ostacima; sakristija je uz poligonalno svetište poduprta potpornjima. Zvonik se izdiže iz gl. pročelja. JZ od sela na brdu Budim tragovi su grada Opoja koji je od 1236. bio u posjedu templara.

LIT.: G. Szabo, SG. — R. Horvat, Župe u Hrvatskoj Podravini, Hrvatska prošlost, II, Zagreb 1941, str. 73. — L. Dobronić, Posjedi i sjedišta templara, ivanovaca i sepulkaraca u Hrvatskoj, Rad JAZU, 1984, 406. A. Ht.

RAŠA, gradić Z od Labina. Tu se locira rim. putna stanica *Arsia*, koju izvori (*Tabula Peutingeriana* i anonimni geograf iz Ravene) bilježe na rim. cesti Pola — Tarsatica. Poslije I. svj. r. izgrađeno je novo rudarsko naselje, prema projektima G. Pulitzera-Finalja.

B. RAŠICA, paviljon »Mašinogradnje« na Zagrebačkome velesajmu

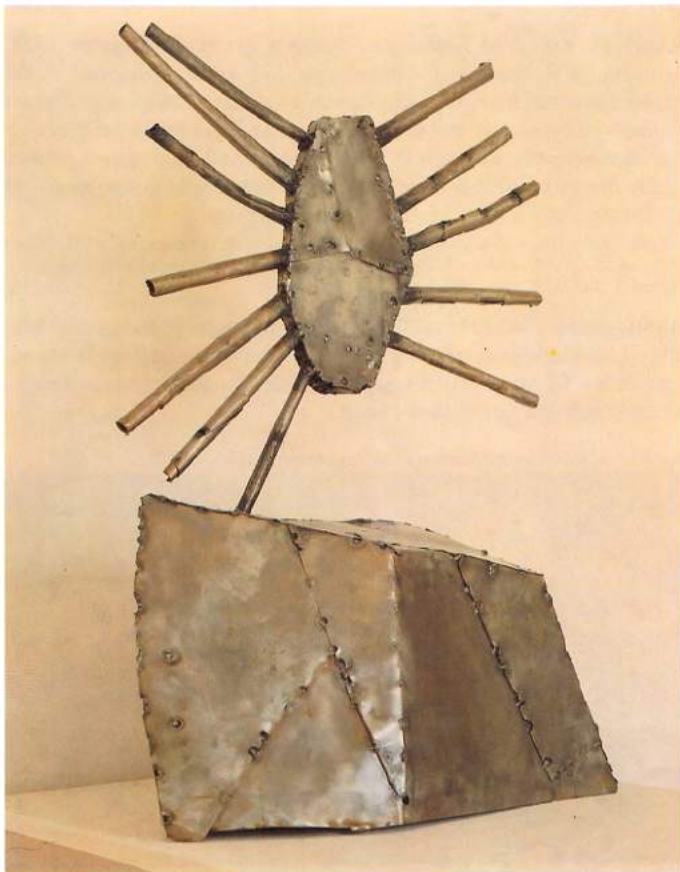

M. RAŠICA, *Velika česma u Dubrovniku*. Zagreb, Moderna galerija

RAŠICA, Božidar (Boško), arhitekt, scenograf i slikar (Ljubljana, 28. XII. 1912 — Zagreb, 13. IX. 1992). Studirao arhitekturu u Rimu, Beogradu, Varšavi i Zagrebu, gdje je diplomirao 1942. U Varšavi je povremeno (1936. i 1937) radio kod V. Paszkowskoga, a u Zagrebu (1939) u

A. RAŠIĆ, *Pejzaž*

gradskome Odsjeku za urbanizam i u ateljeu D. Iblera. God. 1954. osnovan je projektni biro Rašica u kojemu je glavni projektant. Od 1966. predaje na Arhitektonskome fakultetu u Zagrebu. Projektirao je niz stambenih, sajamskih te školskih zgrada. U arhitektonsko-urbanističkoj djelatnosti ističu se u Zagrebu kuće za ljetovanje u Šestinama (1932) i Mlinovima (1942), stambena zgrada u Vukovarskoj aveniji (1953), škola u Mesićevoj ulici (1953), dvije stambene zgrade na Savskoj cesti (1954), poslovni objekt Jadran-filma (1956), paviljoni »Mašinogradnje« (1956) i Njemačke (1964) na Zagrebačkome velesajmu te dvadesetak stambenih zgrada u Zadru (1953–65). God. 1958. projektira tri vile u Ženevi, idejnu studiju za poslovno-stambeni objekt u Milanu i vilu kraj Washingtona. Radio je na urbanističkome planu Sarajeva (1946), na regulaciji Zadra (1946, 1957 i 1961) te arhitektonsko-urbanističke studije turističkih građevina u Biogradu na moru (1967) i detaljni urbanističko-arhitektonski plan Vrsara (1971). Sudjelovao na natječajima za urbanističko rješenje Zagrebačkoga velesajma (1957) i prostora oko Trga maršala Tita (1958). Izveo je adaptacije Zagrebačkoga dramskoga kazališta (1954) i Hrvatskoga narodnoga kazališta u Zagrebu (1966–68) te Hrvatskoga narodnoga kazališta u Splitu (1970–80). Poslije 1983. radi na projektima adaptacije tvrđave Revelin u Dubrovniku.

Od 1952. radi scenografije za mnoge domaće i svjetske pozornice (Zagreb, Dubrovnik, Split, London, Berlin, New York, Pariz, Tokio). U svojim rješenjima raskida sa scenskim iluzionizmom i deskripcijom dajući boji i obliku simboličnu namjenu. Njegove scenografije omogućuju pokretljivost elemenata pozornice i njezino povezivanje s gledalištem, čime uspijeva prekinuti tradicionalno kruto dvojstvo kazališnoga prostora. Ističu se scenografije za predstave *Henrik IV.* L. Pirandella (1956), *Angélique* J. Iberta (1957), *Heraklo* M. Matkovića (1958), *Carmen* G. Bizeta (1959), *Korjolan* S. Šuleka (1959), *Boris Godunov* M. P. Musorgskoga (1960), *Makete* I. Maleca (1961), *Troilo* i *Kresida* W. Shakespearea (1963), *Hovanščina* M. P. Musorgskoga (1963), *Katarina Izmailova* D. Šostakovića (1963), *Kralj umire* E. Ionesca (1964), *Operabus* P. Schaeffera (1965), *Caligula* A. Camusa (1967), *Oluja* S. Šuleka (1970), *Lorenziaccio* A. Musseta (1975), *Nabucco* G. Verdija (1984).

Slikarstvom se bavi od rane mladosti na poticaj strica Marka Rašice. Raspon njegove palete kreće se od zažarene boje ranih dubrovačkih radova (*Kosta Strajnić*, 1935) preko zasićenih tonova (*Burin u Gružu*, 1935) do stišanih suzvučja petoga desetljeća, nastalih pod zagrebačkim nebom (*Ulica u Zagrebu*, 1941). God. 1940–47. razdoblje je oblikovnoga sažimanja koje se može označiti kao predapstrakcija (*Iza Lotrščaka*, oko 1941; *Vojna pekara*, 1946; *Veduta*, 1946). Njegovo djelovanje u avangardnoj grupi EXAT 51 s kojom nastupa već od prve izložbe (Zagreb 1951) obilježava prijelaz u čistu apstrakciju, uz zadržavanje određenih lirske značajke iz prijašnjega razdoblja. Povratak figuraciji početkom sedamdesetih godina pokazuje znatnu neovisnost u odnosu na motiv (*Skalinada*, *Vrsar*, 1970) i ujedno potvrđuje njegove sklonosti prema intimističkim ugodajima, snažnom kolorističkom izričaju i gestualnosti. – Retrospektivna izložba njegovih scenografskih i slikarskih radova priređena je 1983. u Zagrebu.

LIT.: G. Quien, P. Selem i I. Zidić. Božidar Rašica, slikarstvo i scenografija 1932–1982 (katalog), Zagreb 1983.

G. Q.

ilustracija na str. 135

RAŠICA, Marko, slikar (Dubrovnik, 13. XI. 1883 — Koločep, 27. I. 1963). Slikao je od rane mladosti kao samouk; 1902. radi inscenaciju za dubrovačku premijeru Vojnovićeva *Ekvinocija*. Studira na Akademiji u Beču 1903–07; tamo izlaže prvi put na izložbi secesije 1903. Boravi 1907–09. u Ljubljani gdje je usko povezan s R. Jakopičem, I. Groharom i M. Sternenom, potom se usavršava 1912–13. u Nizozemskoj, 1913–14. u Pragu. Predavao je u Zagrebu na Obrtnoj školi 1917–32. i na Višoj stručnoj školi 1936–45. Otada je živio u Šilu na Krku (do 1955) i na Koločepu.

Isprva slika u duhu akademskoga realizma, potom se, pod vidljivim utjecajem V. Bukovca, opredjeljuje za divizionističku tehniku (*Pinije*, 1914). Secesijski lik. izraz, koji je usvojio još u Beču, dolazi do izražaja osobito na većim figuralnim kompozicijama (*Arkadija*, *Per aspera ad astra*, izložene na izložbi bečke secesije 1912). Tijekom druga desetljeća, nadahnut nar. umjetnošću, teži za stvaranjem nac. izraza: radi slike što ih karakteriziraju secesijska linija, dekorativnost i obilna primjena folklornih elemenata. Sklonost za dekorativno i monumentalno pokazuje u svojem sakralnom slikarstvu, u kojemu se ističe freska *Sv. Franjo propovijeda ribama* (1920, franjevačka crkva u Zagrebu). Vrijedan su dio njegova opusa akvareli (pretežno motivi iz Dubrovnika i okolice, s Krka, iz